

Skuteczność polityki antysmogowej państwa

prof. dr hab. Kazimierz Górka

Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach

dr hab. inż. Marcin Łuszczuk, prof. PO

Politechnika Opolska

dr Agnieszka Thier

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Plan wystąpienia

Cel i hipoteza badawcza

- Stan powietrza w Polsce
- Inicjatywy służące poprawie jakości powietrza
- Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Wnioski

Cel i hipoteza badawcza

Celem artykułu jest omówienie podejmowanych w ramach polityki antysmogowej działań, zarówno tych w skali krajowej, regionalnej i lokalnej.

Zgodnie z naszą hipotezą brak kompleksowego podejścia do rozwiązania problemu smogu sprawia, że mimo wielu wartościowych inicjatyw np. na szczeblu regionalnym skuteczność polityki antysmogowej jest niska.

W dalszym ciągu preferowana jest energetyka oparta na węglu, a zainteresowanie poprawą jakości powietrza pozostaje na dalszym planie.

Stan powietrza w Polsce

W styczniu, listopadzie i w grudniu 2016 roku w niektóre dni, dopuszczalny ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) poziom pyłu PM10 – odpowiedzialnego za tzw. smog aerozolowy – przekroczony został na ponad 50% stanowisk pomiarowych.

Także w styczniu 2016 roku wystąpiły trzy epizody smogowe w czasie których, na ponad 50% stanowisk pomiarowych dobowe stężenie pyłu PM10 przekraczało $75 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Stan powietrza w Polsce

W 2016 roku poziom informowania ($200\mu\text{g}/\text{m}^3$) został przekroczony na 7 stanowiskach w woj. śląskim i małopolskim, a w Pszczynie i Krakowie wystąpiło przekroczenie poziomu alarmowego ($300\mu\text{g}/\text{m}^3$).

Maksymalne stężenie zarejestrowane w 2016 roku miało miejsce w Pszczynie i wyniosło $392\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Stan powietrza w Polsce

W przypadku pyłu PM_{2,5} od 2010 roku najwyższe roczne stężenia pyłu PM_{2,5} wystąpiły w południowej Polsce, w 2010 roku w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej (44,3 µg/m³), w 2013 roku w Gliwicach (34,6 µg/m³), a w latach 2011, 2012, 2014 i 2015 roku w Krakowie odpowiednio: 37,3 µg/m³, 41,3 µg/m³, 35,9 µg/m³ i 33,7 µg/m³.

Dopuszczalne roczne stężenie PM_{2,5} wynosi 10 µg/m³.

Stan powietrza w Polsce

Nadmierne zanieczyszczenie pyłem PM2,5 powoduje w Unii Europejskiej 332 tys. przedwczesnych zgonów rocznie.

W Polsce z tego powodu umiera przedwcześnie 41,3 tys. osób.

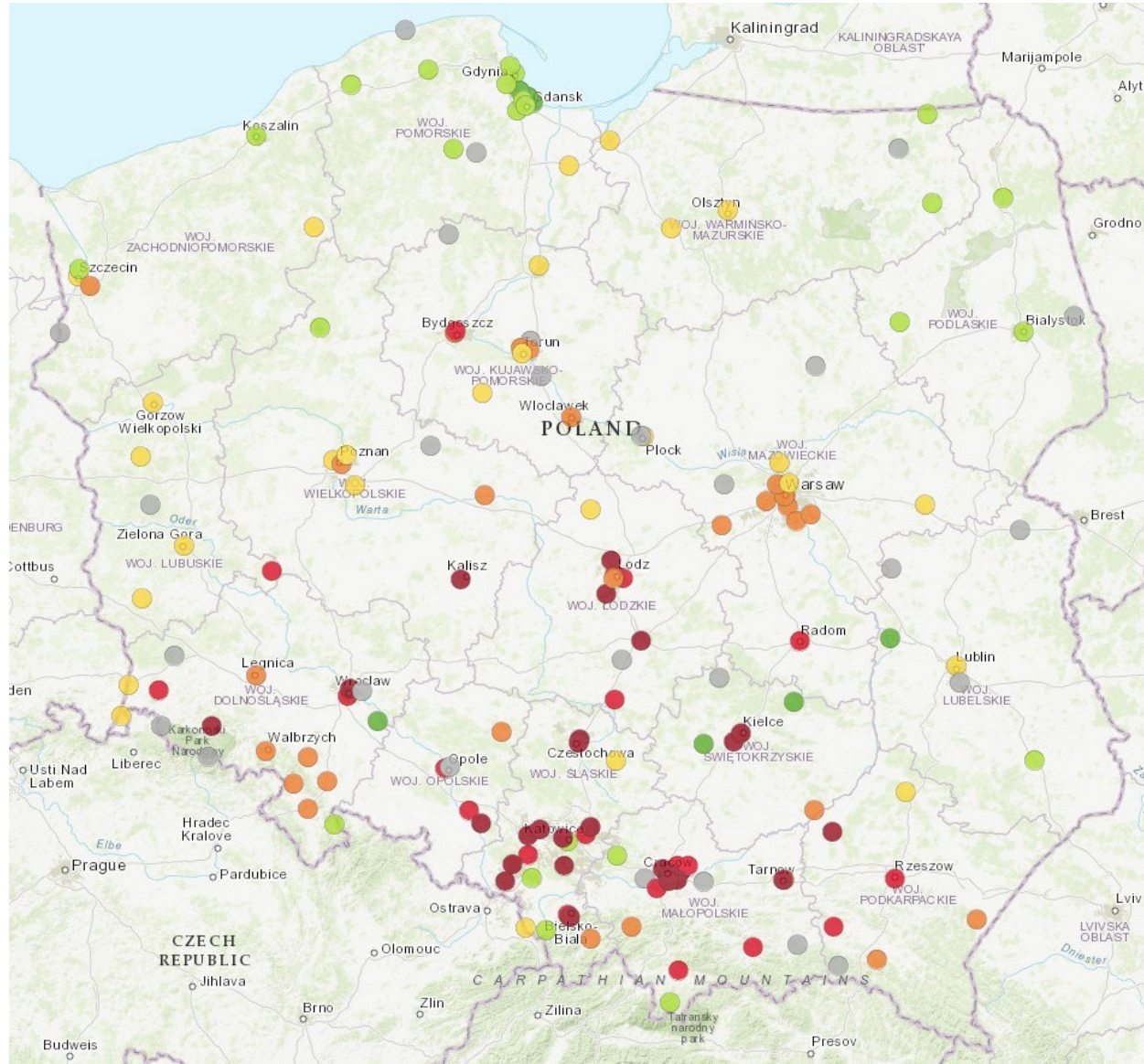
Zanieczyszczenie tlenkami azotu jest w UE sprawcą 229 tys. przedwczesnych zgonów (w Polsce 10,2 tys. zgonów).

Stan powietrza w Polsce

W 2016 roku 27,3 mln mieszkańców Polski narażonych było na ponadnormatywne stężenia benzo(a)pirenu.

Zasięg szkodliwego stężenia pyłu PM10 objął niemal 12,5 mln, a pyłu PM2,5 5,7 mln populacji.

Stan powietrza w Polsce

Stan powietrza w Polsce

Indeks jakości powietrza	PM10 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	PM2,5 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	O ₃ [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	NO ₂ [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	SO ₂ [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	C ₆ H ₆ [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	CO [mg/m^3]
Bardzo dobry	0 - 21	0 - 13	0 - 71	0 - 41	0 - 51	0 - 6	0 - 3
Dobry	21 - 61	13 - 37	71 - 121	41 - 101	51 - 101	6 - 11	3 - 7
Umiarkowany	61 - 101	37 - 61	121 - 151	101 - 151	101 - 201	11 - 16	7 - 11
Dostateczny	101 - 141	61 - 85	151 - 181	151 - 201	201 - 351	16 - 21	11 - 15
Zły	141 - 201	85 - 121	181 - 241	201 - 401	351 - 501	21 - 51	15 - 21
Bardzo zły	> 201	> 121	> 241	> 401	> 501	> 51	> 21
Brak indeksu	Brak informacji o indeksie jakości powietrza						

Inicjatywy służące poprawie jakości powietrza

Długo oczekiwane zmiany w polityce antysmogowej państwa przyniosła nowelizacja ustawy Prawo ochrony środowiska z 2015 roku.

Na jej podstawie sejmik województwa może, w drodze uchwały, wprowadzić ograniczenia lub zakazy w zakresie eksploatacji palenisk i instalacji grzewczych.

Do końca 2017 z możliwości przyjęcia antysmogowych regulacji skorzystało 7 województw.

Inicjatywy służące poprawie jakości powietrza

W 2017 roku rząd przyjął pakiet działań w walce ze smogiem. Na uwagę zasługuje między innymi rozporządzenie w sprawie wymagań dla kotłów na paliwo stałe ustalające minimalny standard emisji jaki muszą spełnić wprowadzane do obrotu i instalowane kotły małej mocy (do 500 kW).

Zgodnie z rozporządzeniem od 1 lipca 2018 roku można instalować jedynie kotły o piątej klasie emisyjności.

Inicjatywy służące poprawie jakości powietrza

Ustawa o elektromobilności i paliwach alternatywnych umożliwiła z kolei samorządom tworzenie stref czystego transportu, do których wjazd, poza pojazdami uprzywilejowanymi, miałyby samochody mieszkańców strefy i pojazdy elektryczne, napędzane wodorem lub gazem ziemnym.

Inicjatywy służące poprawie jakości powietrza

Za pewien postęp w przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom powietrza należy uznać exposé premiera Mateusza Morawieckiego wygłoszone 12.12.2017 roku.

„Czyste powietrze to wyzwanie cywilizacyjne, miara tego, czy Polska jest naprawdę dojrzałym krajem...”

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Jednym z winowajców fiaska prac na rzecz poprawy jakości powietrza jest dotychczasowa polityka energetyczna.

Rozwiązaniu problemu nie służą również wypowiedzi niektórych urzędników. Minister zdrowia Konstanty Radziwiłł komentując problem smogu w Polsce stwierdził: „nie ma w tej chwili żadnego powodu do paniki. Lubimy mówić o zagrożeniach troszkę bardziej teoretycznych...”.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Obecnie trwają konsultacje nad Polityką energetyczną Polski do 2050 roku.

Zgodnie z przygotowywanym projektem:
„Istotnym kierunkiem działań polityki energetycznej państwa będzie zwiększanie konkurencyjności sektora wydobywania węgla kamiennego... Surowiec, który w przewidywalnym okresie będzie podstawą dla polskiej energetyki...”.

Działania pozorne i szkodzące polityce antyśmogowej

Łączne wsparcie dla górnictwa i elektroenergetyki węglowej w 2016 r. wyniosło 9,2 mld zł. Kwoty ta nie uwzględnia kosztów zewnętrznych energetyki węglowej, które w 2016 roku wyniosły 31 mld zł.

W przeliczeniu na osobę wsparcie energetyki opartej na węglu wyniosło w 2016 roku niemal 240 zł.

Po uwzględnieniu ujemnych efektów zewnętrznych rachunek ten rośnie do 1045 zł na osobę rocznie.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Z kwoty 240 zł bezpośrednio na rachunkach odbiorców energii znalazło się przeciętnie tylko 53 zł. Zdecydowana większość, blisko 187 zł, górnictwo i energetyka węglowa otrzymały z sektora publicznego.

Dla porównania w 2012 roku subsydia na rozwój OZE wyniosły 79 zł.

Brak istotnej korekty polityki energetycznej będzie zasileniem górnictwa i energetyki węglowej kwotą 150 mld zł do 2030 roku

Działania pozorne i szkodzące polityce antyśmogowej

Ustawa o OZE z 20 lutego 2015 roku nakładała obowiązek na tzw. sprzedawcę zobowiązanego do zakupu przez okres 15 lat energii elektrycznej pochodzącej z odnawialnego źródła (hydroenergii, energii wiatru na lądzie i energii promieniowania słonecznego, z mikroinstalacji do mocy do 3 kW) po stałej cenie wynoszącej 0,75 zł/kWh.

Niestety w nowelizacji ustawy o OZE z 2016 roku regulacje te zostały uchylone, a w ich miejsce wprowadzono system rozliczeń pomiędzy prosumentem i sprzedawcą energii.

Działania pozorne i szkodzące polityce antyśmogowej

Kontrowersyjne są przepisy ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych w części zawierającej definicję elektrowni wiatrowych.

Uznanie w niej, że cała elektrownia wiatrowa stanowi budowlę powoduje wzrost podatku od nieruchomości.

Mimo krytycznych głosów branży producentów energii odnawialnej orzecznictwo sądów w tej sprawie jest niekorzystne dla podatników.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Problematyczne są również regulacje dotyczące minimalnych odległości instalacji wiatrowych od zabudowań mieszkalnych.

Zamieszanie wokół elektrowni wiatrowych sprawiło, że w 2017 roku nie zainstalowano w Polsce nowych mocy wiatrowych.

Polska, oprócz problemu smogu, będzie miała kłopot z realizacją podjętych zobowiązań w zakresie udziału OZE w bilansie energetycznym. Zgodnie z dyrektywą do 2020 roku udział udziału energii z OZE w zużyciu energii brutto ma wynieść 15%.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Narzędziem walki ze smogiem ma być również sprzedaż gospodarstwom domowym energii elektrycznej po preferencyjnych cenach, tzw. taryfa antysmogowa.

Zgodnie z rozporządzeniem preferencje cenowe obowiązywać będą wyłącznie w godz. 22.00-6.00. Dla odbiorców energii zakwalifikowanych do tej grupy składnik zmienny stawki sieciowej w będzie wynosił do 30% składnika zmiennego stawki sieciowej grupy taryfowej dla odbiorców z jednostrefowym rozliczeniem za usługi dystrybucji energii elektrycznej.

Działania pozorne i szkodzące polityce antyśmogowej

Zaproponowane przez ustawodawcę zmiany niestety nie spełniają oczekiwań użytkowników energii.

Od wielu już lat w dystrybutorzy energii oferują taryfy nocne (G12, G12e), w których ulgowa stawka za energię obowiązuje nawet 12 godzin na dobę, w tym dwie godziny w ciągu dnia.

Do wyboru są też taryfy weekendowe (G12w) oferujące tanią energię nie tylko w nocy, ale również w dni wolne od pracy.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

W obecnym kształcie taryfa antysmogowa jest korzystna wyłącznie dla dystrybutorów energii, którzy łatwiej pozbędą się nadwyżek energii w tzw. dolinie nocnej.

Przykłady racjonalnie skonstruowanych taryf antysmogowych można znaleźć w Czechach i na Słowacji. Tam ulgowa cena obowiązuje przez 20 godzin na dobę.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Nadzieją na poprawę stanu powietrza jest nowelizacja ustawy o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw oraz rozporządzenia Ministra Energii w sprawie wymagań jakościowych dla paliw stałych.

Niezakończony proces legislacyjny sprawia, że do sprzedaży dla odbiorców indywidualnych trafia niskiej jakości paliwo.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

19 marca 2018 roku do Sejmu RP wpłynął oczekiwany projekt pakietu ustaw.

Uważna analiza projektu rozporządzenia w sprawie jakości paliw stałych pozwala stwierdzić, że jest on kompromisem pomiędzy oczekiwaniami branży górniczej a przeciwnikami smogu.

Na przykład dopuszczalna zawartość popiołu ustalona została na 12-14%, siarki na 1,2-1,8%, a wilgotność paliw stałych dla sektora komunalno-bytowego na 15-20%.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Kompromis korzystny dla wszystkich: branży energetycznej, w tym kopalni, społeczeństwa i środowiska naturalnego polega jednak na zaoferowaniu niskiej jakości paliwa energetyce zawodowej, która ma techniczne możliwości odpylania i odsiarczania spalin.

Działania pozorne i szkodzące polityce antyśmogowej

Budowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa nie sprzyjają zmiany prawa.

W obowiązującym nadal rozporządzeniu z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu przyjęto próg informowania społeczeństwa o ryzyku wystąpienia niebezpiecznego dla zdrowia stężenia dobowego pyłu PM10 na poziomie 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, a próg alarmowy został ustalony na 300 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Działania pozorne i szkodzące polityce antysmogowej

Dla przypomnienia w rozporządzeniu z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu próg alarmowy dla stężenia dobowego pyłu PM10 wynosił $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Złagodzone zatem standardy jakości powietrza, mimo, że maksymalne dobowe stężenie PM10 wskazane przez Światową Organizację Zdrowia wynosi $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Wnioski

Zdecydowanie brakuje aktualnej polityki energetycznej, która nadałaby priorytet inicjatywom na rzecz rozwoju przyjaznej społeczeństwu i środowisku energetyce.

Nie oznacza to jednak zupełnej rezygnacji z węgla i ignorowania potrzeb sektora górniczego. Polskie „czarne złoto” powinno pozostać gwarantem bezpieczeństwa energetycznego kraju.

Wnioski

Brak, odpowiadającej współczesnym wyzwaniom cywilizacyjnym, polityki energetycznej powoduje, że podejmowane są często działania ad hoc, będące wynikiem nacisku różnych grup interesu, nieprzemyślane i nieskuteczne.

Obok zakazów i nakazów niezbędne jest również budowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz uruchomienie mechanizmów wsparcia jako elementu walki z ubóstwem energetycznym.

Dziękujemy za uwagę